

A MUNKAERŐPIACI JAVASLATOK ÉRVÉNYESÜLÉSE A FELSŐOKTATÁSI KÍNÁLATBAN

KÁDÁR BEÁTA

Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Csíkszeredai Kar

Tanulmányomban a felsőoktatás és munkaerőpiac kapcsolatának legfontosabb szakirodalmát kívánom bemutatni, ezután ismertetem primer kutatásom egy részének eredményeit. Kutatásom során a felsőoktatás és a munkaerőpiac kapcsolatát kívántam körbejárni, egészen attól, hogy az egyetemisták mennyire tudatosak a szakmaválasztás terén, illetve hogy a felsőfokú végzettek – akik a szakmájukban helyezkedtek el – hogyan vélekednek a tanultak alkalmazhatóságáról, és hogy a vállalkozói szférának milyen tapasztalatai vannak a frissen végzettek felkészültségét illetően. Érdeklődésem a többéves egyetemi munka során alakult ki, vizsgálataimat a munkakörnyezetemben végeztem.

Kulcsszavak: felsőoktatás, marketing, munkaerőpiac

The present study aims to summarize the most important findings and results in the literature on the relation between higher education and the labour market, followed by a presentation of the data and results of the primary research conducted. The research has focused on the relationship between higher education and the labour market, and tried to find answers on the extent to which students make conscious decisions when they choose a profession or field of study; what do university graduates, who have already found a job in their field, think about the utility and applicability of their knowledge (acquired at university) in their current workplace; and thirdly, the aim was also to look at the business sector and ask employers about their experiences regarding the skills and competences of fresh graduates. The starting point for the present research was my own experience as a university teacher, thus data collection was also carried out in this context.

Keywords: higher education, marketing, educational management, labour market

Levelező szerző: Kádár Beáta, Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetem, Csíkszeredai Kar,
Csíkszereda, Szabadság tér 1. 530104, RO. E-mail: kadarbeata@uni.sapientia.ro

Bevezetés

A felsőoktatás területén az utóbbi időszakban jelentős változásoknak lehettünk tanúi, egy dinamikusan fejlődő, változó ágazatról beszélünk, amely még keresi a helyét a nonprofit és for-profit szektorok határmezsgyéjén. Az elefántcsont-tornyok ideje lejárt, és ezt nem elég csak hangoztatni, a gyakorlatban is meg kell nyilvánulnia a felfogásnak, szolgáltatásként kell az oktatásra tekinteni, és így a fogyasztói igényekhez kell alkalmazkodni, felvenni a versenyt a nemzetközi szinten is a konkurenciával (Deés 2011). A megváltozott társadalmi igények, a létszámexpanzió, a rohamos technikai fejlődés egy új tendencia elterjedéséhez vezetett, amelynek fényében a felsőoktatásban a marketingszemléletnek is érvényesülnie kell. Természetesen nem igaz ez minden intézményre és minden jellegű képzésre, az elitképző szerep továbbra is fennáll egyes intézményeknél, ahol a marketingszemléletnek nem kell annyira teret hódítania. Viszont a tömegoktatás színterén meg kell határozni a piacot, a vevőket, a terméket, és az értékesítési csatornákat ki kell építeni (Duga 2015). Ivy (2008) szerint a diplomára mint termékre kellene tekintenünk, és a segítségével való könnyű elhelyezkedés a minőség, a versenyképesség fokmérője lehetne. A felsőoktatás diverzifikációjának következtében markáns nézőponttá vált Fojtik (2010) véleménye, mely szerint az egyetem terméke a végzett hallgatók tudásának a minősége, mivel az egyetemek iránt a legnagyobb kereslet a munkaadók részéről származik. E versenyképességet leginkább a gyakorlati ismeretek átadása és a készségek fejlesztése révén érik el, emellett az alapismeretek átadása, a kutatások művelése tartozik ide (Náray-Szabó 2011).

A romániai magyar felsőoktatás piacán is több szempontú változás következett be az elmúlt időszakban. Ahogy nemzetközi szinten is, új szereplő jelent meg 2001-ben a piacon. A Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemnek három városban van kara: Csíkszeredában, Marosvásárhelyen és Kolozsváron. Mostanra négy helyszínen zajlik az oktatás, 31 alapképzési szakra és 12 mesteri szakra várják a hallgatókat. Az intézményt Magyarország kormánya és az erdélyi magyar történelmi egyházak hozták létre, azon régi törekvést valósítva így meg, hogy önálló magyar nyelvű képzés legyen Erdélyben. Romániában 2014-ben 92 akkreditált felsőoktatási intézmény volt nyilvántartva, ebből 56 állami és 37 magánegyetem,¹ mindez 21,33 millió lakosra.²

Kutatásomban arra a kérdésre keresem a választ, hogy mire szükséges a felsőoktatási intézményeknek figyelni, mit kell figyelembe venniük ahhoz, hogy versenyképes képzési struktúrát alakítsanak ki. Primer kutatásom során az erdélyi magyar felsőoktatási és vállalkozói közeget céloztam meg. Olyan következtetések megfogalmazására töreksem, amelyek segítik az egyetemeket a marketingszemlélet fejlesztésében, és abban, hogy igazi mozgatórugói legyenek a térség fejlődésének.

Kutatási keret és módszer

Maringe és Gibs (2009) célratörő listát állítottak össze arról, hogy szerintük miért szükséges a marketing a felsőoktatásban: elsősorban a felsőoktatás tömegesedését említik, viszont az expanzió és diverzifikáció is fontos tényező, a heterogenitás növekedé-

¹ www.edu.ro, 2017.

² www.insse.ro, 2017.

se és a fokozódó versenyhelyzet játszik még szerepet. Az oktatást tehát szolgáltatásként értelmezzük, amely az emberi szellem fejlesztésére irányul (*Kuráth–Györmárton 2007*). Kvantitatív kutatásom egy online kérdőívre épült, olyan 2005 és 2016 között egyetemi oklevelet szerző erdélyi magyarokat kértem fel a válaszadásra, akik a szakmájukban helyezkedtek el. A kérdőívet a legnagyobb online közösségi média segítségével népszerűsítettem, hálóbdaszerűen tovább osztották az emberek, emellett eljuttattam minden egyetemi magyar alumni levelező listára. Választásom a szakmájukban elhelyezkedőkre esett, ugyanis jelen kutatásban azt tartottam elsődlegesen fontosnak, hogy az ő visszajelzéseiket megismerjem, hogy lássam, a szakirányú képzés mennyire alkalmazható, milyen nehézségek merülnek fel, és milyen tapasztalataik vannak a munkaerőpiacon. Azt feltételeztem, hogy ezen visszajelzések hasznosak lesznek a felsőoktatási intézmények számára. Összesen 375 értékelhető kérdőív került kitöltésre. Azért épp erre az időszakra esett a választásom, mert 2005-ben végzett az első évfolyam a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemen, és azért zártam a 2016-os évvel, hogy a válaszadóknak legyen mindenképp már valamennyi munkaerőpiaci tapasztalatuk, hogy minél relevánsabb válaszokkal tudjanak szolgálni.

Eredmények

A mintában jelentősen felülreprezentáltak a nők, a válaszadók 69%-át alkotják. Életkor szerint a 26 és 35 év közöttiek vannak többségben, és a válaszadók 76%-ának volt az állandó lakhelye város a diploma megszerzésének pillanatában, 77,1%-uk jelenleg is ott lakik. Kutatásom egyik fontos célja volt, hogy szegmensekre bontsam a válaszadókat, és részletesen megismerjem ezen szegmensek jellemzőit. A csoportokat klaszteranalízis segítségével alakítottam ki, majd igyekeztem a kérdőíven szereplő további kérdésekkel összevetni, hogy teljes képet kapjak az egyes klaszterek jellemzőiről. A négy klasztert az alábbi kérdés alapján alakítottam ki: „Amikor egyetemet/szakterületet választott, mennyire vette figyelembe az alábbiakat?” melyet a válaszadók 1–6-ig terjedő skálán értékelték:

1. Az oktatás színvonala
2. Továbbtanulási lehetőségek az adott egyetemen
3. Tanulhassak a lakhelyemen vagy közel hozzá
4. Az egyetem legyen távol a lakhelyemtől
5. A szakma gyakorlati elsajátítása (gyakorlati órák, szakmai gyakorlat stb.)
6. Legyen könnyű elvégezni az adott szakot (ne kelljen sokat tanulni)
7. Kapcsolati rendszer kiépítése
8. Az egyetemnek legyen jó hírneve
9. Tanulhassak az anyanyelvemen
10. A szakmához kapcsolódó magas potenciális fizetés
11. Külföldi továbbtanulási lehetőség az egyetem segítségével
12. Legyen könnyű elhelyezkedni az adott szakmában

A klaszterek:

Csak lazán – Ebbe a klaszterbe tartoznak azok a személyek, akik minden tervezés nélkül jelentkeznek egy egyetemre és ez a „csak úgy” jellemzi az egyetemi évek alatt is az attitűdjüket. Tanárként ismerős ez a típusú diák, képes lenne a teljesítésre, ha épp

lenne hozzá kedve. Azzal a típussal állunk szemben, akinél az egyetemen dől el, hogy megszereti-e a szakmát, amit gondtalanul választott. A kérdőívre válaszolók (mivel el is helyezkedtek a szakmájukban, valószínűsíthetően megszerették közben a szakmát, amire „csak úgy” beiratkoztak). Ezen csoportnak fontos az egyetem jó hírneve (3,48), az, hogy anyanyelvükön tanuljanak (3,51) és az oktatás színvonala (3,93) is.

A Csak lazán klaszterbe tartozók közül a legtöbben a Babeş–Bolyain tanultak, a sort a sapientiasók követik, de jelentős a más egyetemekről érkezők aránya is (18 személy). A klaszter tagjainak 65%-a magyarul tanult, 75%-uk városból származott. Ebből is látszik, hogy a falusi kis közösségek felelősségteljesebb gyéneket nevelnek.

A mintába bekerült lazák bizonyítottan megszerették a szakmájukat, ugyanis 73%-uk továbbtanult az alapképzés befejezése után, miközben a teljes mintáról ez csak 65%-ban mondható el.

A klaszter tagjai a társadalomtudományok, humán tudományok és természettudományok területén tanultak.

Ezen csoportba tartozók azok, akik bár nem veszik az életet komolyan, tanulékonyak és tudnak érvényesülni a széles látókörük révén, ezt bizonyítja az is, hogy az átlagnál jobbra értékelték román- és idegennyelv-ismereteiket. A klaszter felének az egyetemi éveik alatt volt külföldi munkatapasztalata, és 77%-a szerzett munkatapasztalatot már az egyetem ideje alatt, ami valamilyen szempontból a munkaerőpiaci érvényesüléshez hozzásegítette. Az összesen 69 tagot számláló klaszterből 5-en számoltak be arról, hogy van/volt saját vállalkozásuk. Beosztásuk alapján 58 százalékuk beosztotti, alkalmazotti státust jelölt meg, viszont 3-an felsővezetőként és 15-en középvezetőként dolgoznak. A klaszter 50%-a a 31–35 éves korosztályba sorolandó.

Azt, hogy lazán kezelték a döntést – és talán az egyetemi éveket is –, több más kérdésben is bizonyítják a klasztertagok, például amikor a szakmai hiányosságokra rákérdeztem, akkor 55%-ban gondolták úgy, hogy saját mulasztásukból fakad ez a fajta hiányosságuk.

Itthon maradok – E csoport tagjainak nagyon fontos volt az egyetemválasztáskor, hogy a lakhelyükön vagy ahhoz közel tanulhassanak (5,52), és innen következik a másik meghatározó tényező is, hogy az anyanyelvükön szerettek volna tanulni (5,28). Az itthon maradók 75%-a tanult a Sapientia Erdélyi Magyar Tudományegyetemen, és 92%-a tanult magyar nyelven, ami logikus is, abból kiindulva, hogy nekik ez volt a legfontosabb tényező, a Sapientia meg azzal a céllal hozták létre, hogy azon székelyföldi fiatalok is továbbtanuljanak, akik a komfortzónájukból nem akarnak kilépni vagy korlátozott anyagi lehetőségeik miatt nem áll módjukban távolabb tanulni.

Az alapképzés után a csoporttagok 54%-a tanult tovább, doktori képzésig mindösszesen négyen jutottak el, ezt a viszonylag alacsony értéket annak tudhatjuk be, hogy a Sapientia a végleges akkreditáció megszerzése után lehetett mesterképzést elindítani. A diploma megszerzésének pillanatában e csoport 47%-a középszinten beszélt románul, és mindösszesen 17%-uk ítélte felsőfokúnak román nyelvismeretét, míg ez 27%-ra emelkedett. Más idegen nyelvet 42%-uk beszélt középfokon és csak 11 százalékuk felsőfokon, ezek az értékek 48 és 19%-ra növekedtek jelen pillanatban. Láthatjuk, hogy az idegen nyelv ismeretének hiánya egyértelműen problémát jelentett a diploma megszerzése után, és ezen hiányosságokat az elhelyezkedés után kellett is pótolni. A klaszter 44%-ának volt külföldi tapasztalata, akiknek 45,5 százaléka tanulmányúton, részkép-

zésem vagy szakmai gyakorlaton vett részt. Tekintve, hogy főként a Sapientia diákjai tartoznak ebbe a klaszterbe, érthető a jelentős külföldi szakmai tapasztalat, ugyanis nagyon sok magyarországi egyetemmel ápol jó szakmai kapcsolatot az intézmény, és nagy figyelmet szentelnek a diákok külföldi tapasztalatszerzésének ösztönzésére. Ezen klaszter tagjainak is jelentős része, 75%-a már az egyetemi évek alatt szerzett szakmai tapasztalatot, hatukat segítette ez saját vállalkozás indításához, és 25%-uknak sikerült a szakmához szükséges kompetenciákat elsajátítani ezáltal.

A munkahelyi beosztásukat illetően: 5% dolgozik felsővezetőként, 20% középvezetőként és 66,7% beosztotti státusban. Ez nagyon jó visszajelzés a Sapientia EMTE-nek, hogy a zömében ott tanuló csoport ilyen nagyarányú vezetői réteget tartalmaz.

Határozott karrierút – Az ide tartozóknak fontos, hogy a szakmájuk jó kereseti lehetőséggel kecsegtesse (4,28), az oktatás színvonala elsődleges fontosságú a továbbtanulási döntés meghozatalában (5,21), viszont egyáltalán nem fontos számukra, hogy az anyanyelvükön tanuljanak tovább (1,57), ide tartoznak azok, akik speciálisabb területen tanultak tovább, 46,5%-uk tanult „más egyetemeken”, tehát nem a Babeş és a Sapientia holdudvarából érkeztek ezek a válaszadók. Jelentős ebben a klaszterben a műszaki tudományok, a gépgyártás és az építőipar szakterületéről érkezők aránya (10,6%), az egészségügy és népjólét is 5,9 százalékban képviselteti magát. 57%-uk románul tanult és csak 30%-uk válaszolt úgy, hogy magyarul tanult az alapképzés során.

A csoport 72,1%-a rendelkezett az egyetem ideje alatt munkatapasztalattal, amelyet később hasznosítani tudtak. Magyarországi tapasztalata ezen klaszter tagjainak sokkal kevesebb van, 40% számolt be ilyen jellegű élményről, 17,1% a szakterületétől eltérő területen dolgozott külföldön, főként Magyarországon. A csoport 23,3%-a dolgozik középvezetőként, ez a klaszterek közül a legmagasabb érték. A többiekhez képest nagy az egyéni vállalkozók aránya, 10,5%. A nyelvtudást véve górcső alá, látszik, hogy ez a klaszter a legfelkészültebb, 59,3 százaléka a diploma megszerzésének pillanatában felsőfokon beszélt románul és 36% középfokon. Az idegennyelv-ismeretre vonatkozóan is pozitívabb a kép, 35% felsőfokon beszélt és 43% középfokon, és fontos, hogy a román- és idegennyelv-ismereti érték jelentősen emelkedett jelen pillanatra.

Jelentős százalékban (90) mondják azt, hogy nem vállalnának külföldön munkát, 74,5% a szakmában sem helyezkedne el külföldön. 73% annyira elégedett a jelenlegi állásával, hogy nem is figyeli az állásajánlatokat, mindösszesen 18% mondja, hogy nem túlságosan elégedett a munkahelyével.

Anyanyelven is lehetséges karrier – Az ide tartozók is határozott elképzeléssel rendelkeznek a karrierjükkel illetően, fontos számukra az egyetem jó hírneve (5,03), az oktatás színvonala (5,5), hogy tovább tanulhassanak az alapképzés után az adott egyetemen (4,09), de – és itt van a megkülönböztető tényező – mindezt az anyanyelvükön szeretnék (5,03).

Ezen klaszter tagjai azok, akik fontosnak tartották, hogy anyanyelvükön tanuljanak, így várható volt, hogy a Babeş–Bolyai Tudományegyetem (51%) magyar tagozatán vagy a Sapientia EMTE-n (37%) tanulnak, és 93,6%-uk tanult magyar nyelven, főleg a társadalomtudomány, az üzleti tudomány és a jog területén.

Ezen klaszter tagjai 82%-ban városból származnak, 81%-uk jelenleg is ott él, és számukra is fontos a karrier, a jó hírnevű egyetem, jó oktatási színvonalon való tanulás. Nem

meglepő, hogy a csoport 33%-a nem tanult csak tovább. Fontos információ derült ki a nyelvtudást illetően, látszik, hogy ezeknél a személyeknél nem az áll fenn, hogy nem tudnak románul és azért választanának magyar szakokat, hanem azt látjuk, hogy fontosnak tartják a szakma anyanyelven való elsajátítását. A diploma megszerzésének pillanatában 50%-uk középfokon, míg 20%-uk felsőfokon beszélt a románt.

A klasztertagok 57%-a helyezkedett el a szakterületének megfelelően a diploma megszerzését követő 3 hónapban, olyan szempontból is különös az adat, hogy 90% fölött volt azok aránya, akik az egyetem alatt már szereztek munkatapasztalatot, és közel 11%-ra tehető azok aránya, akik 2 évnél is többet vártak, amíg a szakmájukban el tudtak helyezkedni. A bérezést elemezve megállapíthatjuk, hogy a csoport 29%-ának a minimálbér körülire tehető a fizetése.

*

A továbbiakban a klaszterek más változókkal való kapcsolatát vizsgálom.

Elsőként az vizsgáltam meg, hogy van-e szignifikáns kapcsolat a klaszterek és a végzett szakterületek között. A műszaki tudományok, a gépgyártás és az építőipar hallgatóinak 60%-a a Határozott karrierút klaszterbe sorolható (Adj.R = 3,3), a humán tudományok és művészetek végzetteinek 45,4%-a tartozik a Csak lazán csoportba (Adj.R = 4,1), a természettudományok, a matematika és az informatika területen tanulóknak 43,5%-a az Itthon maradok klaszterbe tartozik (Adj.R = 60%).

Keresztábra segítségével vizsgáltam, hogy az egyes klaszterek milyen nyelven tanultak, erre vonatkozóan erős feltételezésem volt már, ami be is igazolódott. Természetes volt, hogy akik az Itthon maradok klaszterbe kerültek, 92%-ban magyarul tanultak, míg az Anyanyelven is lehet karriert csoport 93,6% -a tanult magyarul, a Határozott karrierút klaszterbe tartozók 57%-a románul és 12,8%-a más idegen nyelven tanult.

Szignifikáns különbséget fedeztem fel a tanult szakterületek között, ami azt illeti, hogy milyen mértékben kapcsolható össze a jelenlegi pozíció és a képesítés. Láthatjuk, hogy az oktatás (5,57), az egészségügy (5,15) és az állatorvos-tudomány (6) szakterületeken a legmagasabb az átlag, ezek azok a konkrét szakmák, ahol előzetes elképzelésünk alapján is leginkább meg kell egyezzen a pozíció és a tanultak. Míg a legkevésbé összeegyeztethető a szolgáltatások esetében (3,25-ös átlag), mivel nagyon szerteágazó ez a terület, és az elhelyezkedési lehetőségek is sokfélék.

Következtetés

A kutatási eredmények révén egyértelművé vált, hogy a sikeresen elhelyezkedett végzettek visszajelzése nagyon hasznos lehet az egyetemek számára, amikor újra kívánják definiálni magukat, mivel az általuk nyújtott szolgáltatás nagyon speciális, és eredménye, minősége csak sokkal később látszik, a jelenlegi fogyasztóik nem tudják megfogalmazni elvárásaikat. Viszont az is látszik, hogy akiknek már van szakmai tapasztalatuk, nagyon jól látják, hogy a szolgáltatásban milyen módosításokra lenne szükség, hogy az hosszú távon a fogyasztók érdekeit szolgálja, és versenyelőnyhöz juttassa akár a nemzetközi piacon is az intézményt. Így újszerű javaslatom, hogy az egyetemek vegyék sokkal komolyabban a végzettekkel való kapcsolattartást és a szakmai tapasztalataik révén kérjék a visszacsatolást az egyetemi képzésre vonatkozóan. Emellett a munkáltatókkal való állandó, szervezett kapcsolattartást is elengedhetetlennek tartom, ugyanis az ő javaslataik beépítése szintén nagyon hasznos lenne a minőség javítása, a versenyképesség megőrzése szempontjából.

IRODALOM

- Număr de învățământ superior. <http://statistici.insse.ro/shop/index.jsp?page=tempo3&lang=ro&ind=SCL109H> [Letöltve: 2009. 08. 30.]
- Instituții de învățământ superior. <http://edu.ro/institutii-invatamant-superior> [Letöltve: 2009. 08. 30.]
- DEÉS SZ. (2010) *Innováció-elfogadás és vállalkozói magatartás a felsőoktatási kínálat tükrében. A szellemi tőke, mint versenyelőny – Intellektuális kapital, ako konkurenčná výhoda.* Komarno, Selye János Egyetem.
- DUGA Zs. (2013) A hazai felsőoktatási intézmények által működtetett alumni rendszer sajátosságai. *Marketing & Menedzsment*, Vol. XLVIII. No. 2. pp. 11–31.
- FOJTIK J. (2010) Stratégiai marketing – marketing stratégia. In: TÖRŐCSIK M. & KURÁTH G. (eds) *Egyetemi marketing, marketing a felsőoktatásban.* Pécs, Pécsi Tudományegyetem, pp. 87–103.
- IVY, J. (2008) A New Higher Education Marketing Mix: The 7Ps for MBA Marketing. *International Journal of Educational Management*, Vol. 22. No. 4. pp. 288–299.
- KURÁTH G. & GYÖRMÁRTON R. (2007) The Ethical Questions of Marketing in Higher Education in Hungary. II. *European Conference on Higher Education Marketing.* Budapest. pp. 29–33.
- MARINCE, F. & GIBBS, P. (2009) *Marketing Higher Education. Theory and Practice.* New York, Open University Press.
- NÁRAY-SZABÓ G. (2011) Kutatás és versenyképesség a felsőoktatásban. In: BERÁCS J., HRUBOS I. & TEMESI J. (eds) „Magyar Felsőoktatás 2010” *Konferencia dokumentumok.* NFKK Füzetek, 2011. Budapesti Corvinus Egyetem.